

Sinema Bir Kırılmanın Daha Eşiğinde Mi, Yoksa Zaten Eşik Geçildi Mi? 44. İstanbul Film Festivali'nin Düşündürdükleri

Erke Kesova*

Makale Türü / Article Type: Görüş Makalesi / Opinion Article

Başvuru / Received: 26.04.2025

Revizyon / Revised: 26.05.2025

Kabul / Accepted: 12.06.2025

Auguste ve Louis Lumiere Kardeşlerin Trenin Gara Girişi adlı çalışması başlangıç noktası kabul edildiğinde 130 yıllık bir tarihe sahip olan sinemanın geçmişte çeşitli kırılmalar yaşadığını iddia etmek mümkündür. Örnek olarak 1914 yılında Panama Kanalı'nın açılması California'da üretilen ABD filmlerinin Avrupa'ya rahatlıkla ulaşması adına bir kırılmadır (Uricchio, 2008, s. 85). Yine 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkımı ve Avrupa kıtasının sınırlarının yeniden tanımlanması sadece Doğu Bloku ülkelerinin değil Türkiye gibi Avrupa'nın doğusunda yer alan ülkelerin sinemalarının Batı'da daha görünür olmasına katkıda bulunur (Iordanova, 2002, s. 529). Kuşkusuz ki o da bir kırılmadır. Elbette 1. Dünya Savaşı ve 2. Dünya Savaşı pek çok alanda olduğu gibi sinema alanında da en önemli kırılmaların başında gelir (Smith, 2008, s. 496). ABD'nin sinema dünyasında net bir egemenlik kurduğu bu dönem Avrupa da film festivallerini ortaya çıkararak ABD'nin dikte ettiği yapım, gösterim, dağıtım ve estetik anlayışa bir alternatif yaratmak istemiştir. Film festivalleri özünde Avrupai oluşumlar olsa da zaman içerisinde geniş coğrafyalara yayılmıştır. Bugün dünyanın pek çok yerinde irili ufaklı film festivalleriyle karşılaşılabilir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, erke.kesova@gmail.com, 0000-0003-1070-3263

Film festivallerinin yaygınlaştığı savaş sonrası dünyada sinema, iki ana istikamette ilerlemiştir. Bir ülkede ya da genel olarak dünyada sinemanın yaşamaya devam ettiği ve sinemanın önemli bir etki gücünün olduğu da bu iki kıstasla ölçülmüştür. Öncelikli istikamet filmlerin gişe başarısı diğer istikamet ise film festivallerindeki görünürlüktür, festivallerdeki bu görünürlük ödülleri ve eleştirel başarıyı da kapsar (Elsaesser, 2005). Bununla beraber film festivalleri sadece filmlerin büyük perdede izlendiği yerler de değildir. İnsanların bir arada film izlediği, gün içinde programlanmış pek çok farklı seansta film izlediği, filmler bittikten sonra söyleşi ve tartışmalara katıldığı bir tür kamusal alandır.

Sinema tarihinin akışını değiştirebilme gücüne sahip kırılmalardan bir diğerinin ise 2019'un son günlerinde ortaya çıkıp 2020 yılında hızla çok geniş bir coğrafyaya yayılan COVID-19 pandemisi olduğu iddia edilebilir. Uzun süren eve kapanmaların yanı sıra pek çok etkinliğin de iptal olduğu bu süreçte dünya genelinde pek çok film festivali de iptal olmak durumunda kalmıştır. Bu durum pek çoklarınınca 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük uluslararası kriz olarak adlandırılmıştır. Pandemiyle birlikte filmlerin ev ortamında genellikle birtakım dijital platformlar aracılığıyla izlendiği süreç hiç şüphesiz ki film izleme pratikleri açısından yeni bir olgu olarak da düşünülebilir. Ancak 2000'lerin başından itibaren dünya çapında yaygınlaşan internet teknolojisi öncelikle bilgisayarlar daha sonraki yıllarda ise telefonlar aracılığıyla evde film izleme pratiğini zaten oldukça büyütülmüştür. Pandeminin ise mevcut eğilimi daha ileri boyuta taşıdığı ve bu süreçleri giderek normalleştirdiği ifade edilebilir (Erkılıç & Duruel Erkılıç, 2001, s. 17-18). Pandemiyle birlikte hem film festivalleri hem de filmlerin gişe başarılarında bir düşüş yaşanmıştır ve dünyada sinema, pandemiden sonra bir türlü geçmiş ivmesini yakalayamayan bir görünüm sergilemektedir

Türkiye ele alındığında da karşımıza pek çok film festivali çıkmaktadır. Köklülük açısından Antalya Altın Portakal Film Festivali, ardından da İstanbul Film Festivali gelir. Bu festivallerin pek çok farklı seçkiye sahip oldukları göze çarpar. Bu seçkilerin birçoğu genellikle dünyanın saygın film festivallerinde gösterilmiş ya iyi eleştiriler almış ya da ödül almış filmlerden oluşur. Böyle bakıldığında bir ülkenin köklü yerel film festivali takip edildiğinde aslında dünya sinemasının gidişatına ilişkin de güçlü bir izlenim yakalanmış olur. 2020 yılında pandemi nedeniyle gerçekleşemeyen Cannes Film Festivali 2021 yılında gerçekleştiğinde bir önceki yıl katılması beklenen filmler ve yeni çekilmiş henüz kurgu aşamasında olan filmlerin toplamı, filmlerin niteliğini önemli ölçüde arttırmış olsa da festival daha sonraki yıllarda bu yorumların uzağında kalmıştır.

Dünyada en fazla filmin yarışmak için başvurduğu iddia edilen Cannes Film Festivali'ndeki (De Valck, 2008, s. 120) niteliğin düşüşünün bir domino taşı etkisiyle Venedik, Berlin, San Sebastian, Karlovy Vary, Locarno gibi diğer pek çok festivalin de niteliğini etkilediği varsayılabilir. Dolayısıyla Türkiye'de yerel festivallerin göstereceği filmlerin birçoğu buralardan geldiği için bir nitelik problemi yaşanmıştır.

Görsel 1. 44. İstanbul Film Festivali Tanıtımından Bir Tasarım Çalışması

Rahatlıkla sinema dünyasındaki genel durumun bir yansıması olarak görülebilecek İstanbul Film Festivali'ne birkaç yıldır yansıyan nitelik problemi mevcut durumun geçici değil süreklilik gösterebileceği endişesini de beraberinde getirir. Bu yıl dikkat çeken filmlerin önemli bir kısmına bakıldığında bu görünür. Dünyanın farklı kıtalarından, farklı pek çok ülkesinden filmler gelir, ancak filmlerin özgünlüğü, sinemanın anlatım araçlarına hakimiyeti ve sinema dilini yenileme çabası kadar anlattıkları konuların önemi hatta yakıcılığı da düzeyli bir sinema izleyicisi için aranan husustur. Örneğin Fransız sinemasının yaşayan büyük isimlerinden biri olan François Ozon, *Sonbahar Geline* adlı eserinde alışlageldik konularında iz sürmeye devam eder. Hiç şüphe yok ki bu konu aile bağlarıdır, bir annenin topladığı mantarın kızını zehirlemesi üzerine kızın aslında annesinin onu öldürmeye çalıştığını düşünmesinden hareket eden bir eserde, nitekim daha sonra kızın balkondan düşüp şüpheli bir şekilde ölümü de bu denkleme eklenir. Yönetmen çeşitli karakterleri kademe kademe hikâyeye ekler, hemen her filminde olduğu gibi iyi bir hikâyeye anlatıcısı olmayı sürdürür. Yönetmenin gizem duygusuna koşut sürdürdüğü hikâyenin özellikle finalinde yaşam ve ölüm arasında tutturduğu şiirsel anlatım *Sonbahar Geline*'yi festivalin en dikkate değer filmlerinden biri yapar. Festivalin yabancı yapımları arasında

film bittiğinde nadir olarak görülebilecek alkış tufanının Sonbahar Geline için kopması da bu anlamda değerlendirilebilir. Festivalin diğer Avrupalı yönetmenlerine bakıldığında da sınırları zorlayan bir kadın yönetmen olarak dikkati çeken Lucile Hadzihalilović'in *Buzlar Kraliçesi* masalsı anlatımının gerisinde görsel oyunları da dikkati çekmektedir. Film kendi kurmaca katmanına oyuncu filmlerde sıklıkla görülebilen bir kurmaca katman daha ekler ve karakterini bir film çekiminin içine götürüp ona yeni bir rol daha biçer. Dünyaca ünlü oyuncu Marion Cotillard'ın oyun gücünün etkisiyle büyüyen film, bir kadın gözünden genç ve yetişkin kadınları anlatmasıyla bir kadın anlatısı olarak da değerlendirilebilir. Yine Norveç'ten gelen *Hayaller* ve *Sevgilim* adlı iki film ortak temalarda buluşmaktadır. Merkezinde kadınların olduğu İskandinav usulü bu aşk filmlerinde kimisinde bir genç öğrencinin hocasına aşkına kimisinde yılların yıprattığı ilişkilere değinilmesi dışında bir aşkın anlatımına ilişkin bir özgünlük, yenilik yoktur. Gerçi aşka dair anlatılmayan ne kaldı ki sorusu da kayda değer olsa da filmlerin sinema diline kattıkları bir yenilik de görülememiştir. Elbette festivalde Avrupalı yönetmenler güncel filmlerden ibaret değildir. İtalyan sinemasının yaşayan önemli isimlerinden Nanni Moretti'nin *Okul Günleri* ya da Robert Bresson'un *Düş Avcısı*, sönük geçen festivale sinema tarihinden bir soluk getirmiştir. Özellikle minimalist sinemanın öncü yönetmeni olarak bilinen Bresson'un Dostoyevski'nin Beyaz Geceler adlı novellasından uyarladığı *Düş Avcısı*, bir gencin St.Petersburg'un köprüsünde tanışıp âşık olduğu bir genç kadının finalde sürpriz biçimde onu terk etmesi üzerine şekillenir. Yönetmen bu ünlü hikâyeyi Fransa'ya taşımıştır. Festivalin yakın dönem sineması içerisinde gösterdiği ve kurgusunu Ayhan Ergürsel'in yaptığı bir Meksika filmi olan Amat Escalante filmi *Piçler* ise ağır anlatımıyla dikkat çekmektedir. İki tane silahlı adamın bir kadının evine musallat olduğu filmin şiddeti görselleştiren, belki sürpriz olarak adlandırılabilir sert finali de izleyenlerin kolay kolay unutamayacağı bir deneyim sunmaktadır. Yine Brezilya'dan gelen yönetmenliğini Gabriel Mascaro'nun gerçekleştirdiği *Mavi İz* ütöpik hikayesinin yanında izleyicisini doğanın güzellikleriyle karşı karşıya bıraktığı için dikkati çekmiş olabilir. Brezilya'dan gelen başka bir film olan Karim Ainouz'un *Motel Destino*'su ışık-renk oyunları ve kösnül gerilimiyle farklı bir seyir deneyimi sunmaya çalışmıştır. Festivalin güncel filmleri içerisinde Çin'den gelen filmler de vardır. Guan Hu'nun yönetmenliğini gerçekleştirdiği *Siyah Köpek*, başı boş sokak köpeklerinin büyük bir sorun olduğu ortamda onları yakalamakla görevli bir adamın köpeklerle zaman içerisinde inşa ettiği dostluk anlatılır. İnsanlığın tüm kötü deneyimlerine karşın kadim dostlarıyla olan

bağlarını hatırlatması açısından kayda değerdir. Lou Ye'nin pandemi sürecinde çekmeye çalıştığı bir filmi anlattığı *Bitmemiş Filmi* ise insanları tekrar pandemi günlerine götürmesi adına ilgi çekmiş olabilir. Ancak filmin adından da görüleceği üzere bu film *Bitmemiş Film*dir. Festivalde Ortadoğu'dan gelen filmler de vardır. Scandar Copti'nin İbranice ve Arapça arasında mekik dokuyan filmi *İyi Bayramlar İsrail*'de aşk, aidiyet, kimlik gibi konuları birbiriyle bağlantılı öyküler içerisinde ele alırken, bir yakın coğrafya hikayesi olarak beklenenin üzerinde ilgi çekmiş olabilir. Türkiye'de gerçekleşmiş yapımlar içerisinde ise Özcan Alper, belgesel formunda gerçekleştirdiği *Bölük Pörçük Bir Tuncel Kurtiz Biyografisi* ile oyuncunun kariyerine saygı niteliği taşımanın yanında kendi adına da hatırı sayılır bir emeği perdeye taşımıştır. Tuncel Kurtiz sinema tarihimizin nadide oyuncularından biridir. Görece varlıklı bir ailenin içinde küçük yaşlardan itibaren kendini entelektüel olarak geliştirmiş olmanın yanı sıra sanata ve politikaya ilgisi, Türkiye'de ve yurtdışında çok sayıda önemli filmde oynamış olmasının yanı sıra hayatının son döneminde popüler bir televizyon dizisinde canlandırdığı Ramiz Dayı karakteriyle gençlerin belleğinde yer etmiş olması belgeselin içindeki şaşırtıcı bölümlerden biri olarak karşımıza çıkar. *Bölük Pörçük Bir Tuncel Kurtiz Biyografisi* festivalde seyircilerden en fazla alkış alan filmlerden biri olmuştur.

Önceki paragraflarda değinilen filmlerin pek çoğu Avrupa'nın önemli festivallerinde ödül almış, en azından gösterim şansı yakalamış filmlerden oluşmaktadır. En nihayetinde festivalde gösterilen yerli yapımlarda Türkiye'nin saygın yönetmenlerinin filmleridir. Festival bu sene gösterim mekanlarına yenisini eklese ve her iki kıtada merkezi, görece birbirine yakın konumlarda çok sayıda filmi takip edenler için makul bir seyir imkânı sunsa da festivalleri düzenli takip eden birçok insan seyircinin ilgisinin azaldığını gözlemlemiştir. Sonuçta bu henüz festival başlamadan birçok filme kolay biçimde bilet bulunabilmesiyle de anlaşılabilir bir durumdur. Seyirci ilgisinin geçen yıla nazaran düşük olduğu festivalde bu sayılan filmler dışında da birçok film gösterilmiş olsa da bu yazının yazarında ve pek çok izleyicide etkisi büyük çok fazla filmle karşılaşmadığı ifade edilebilir.

Sinema seyirci sayısının her anlamda topyekûn düştüğü, son yıllarda giderek artan sayıda bazı önemli ödüller almış filmlerin vizyona girmeden sadece dijital platformlarda gösterilmeye başladığı bir dönemde artık sinemanın geleceği açısından umutlu olmak güçleşmiştir. Elbette dijital platformlarda da olsa filmler halen dolaşıma girmektedir. İnsanlar ev ortamında bu filmleri izlemektedir. Ancak adeta dünyanın başına bir pandeminin musallat olacağını

öngörmüş gibi dijital platformların giderek güçlendiği, pandeminin bu süreçleri pekiştirdiği bir çağda şayet geriye dönemezsek ortaya çıkan eserlere sinema demek, onları 130 yılı aşacak sinema tarihinin içine yerleştirmek, izleyicisine de sinema izleyicisi demek ne kadar mümkün olacaktır? Bunu sormak hakkımız olsa gerek.

Kaynakça

- De Valck, M. (2007). *Film Festivals: From European Geopolitics to Global Cinephilia*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Elsaesser, T. (2005). *European Cinema: Face to Face with Hollywood*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Erkılıç, H. & Duruel Erkılıç, S. (2021). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Dijital Platformların Yükseliş: Sinema Değer Zincirindeki Değişim Sinema Endüstrisini Nasıl Etkiler? *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*, 99-126
- <https://film.iksv.org/> Erişim Tarihi: 29.05.2025
- Iordonova, D. (2002). Feature Filmmaking within New Europe: Moving Funds and Images Across the East-West Divide, *Media, Culture, Society*, 24(4). 517-536
- Smith, G.N. (2008). Savaştan Sonra, Smith, G.N (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi*, İstanbul: Kabcacı.
- Uricchio, W. (2008). Birinci Dünya Savaşı ve Avrupa'da Kriz, Smith, G.N (Ed.), *Dünya Sinema Tarihi*, İstanbul: Kabcacı.